

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/86732>

Please be advised that this information was generated on 2017-12-06 and may be subject to change.

Mensen met weinig scholing zitten steeds meer vast

De onderkant moet dynamischer

Als het SCP de positie van laagopgeleiden op de arbeidsmarkt vergelijkt met het voorgaande decennium, lijken de problemen wel mee te vallen. Maar het is te verwachten dat de positie van laagopgeleiden eerder zal verslechteren dan verbeteren. Actie voor laaggeschoolden is nodig. Door Erik de Gier.

Opinie

Kennisname van het vandaag gepubliceerde rapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) over de vraag of er minder werk is voor laagopgeleiden op de arbeidsmarkt levert tegenstrijdige gevoelens op.

Aan de ene kant lijkt het allemaal wel mee te vallen met de positie van laagopgeleiden op de arbeidsmarkt. Het aantal laaggeschoolde banen is in het afgelopen decennium niet gedaald. Daarnaast is hun arbeidsmarktpositie gemeten naar de omvang en hoogte van werkloosheid, uurlozen en baankwaliteit gemiddeld genomen niet verslechterd.

Aan de andere kant bevat het rapport ook aanwijzingen dat de positie van laagopgeleiden op de arbeidsmarkt minder rooskleurig is. Zij zitten vast aan de onderkant van de arbeidsmarkt en kansen op verticale mobiliteit van deze categorie werknemers zijn klein of vrijwel nihil. Daarnaast worden zij, meer dan hoogopgeleiden, geconfronteerd met tijdelijke flexibele arbeidscontracten. Ten slotte is ook hun toekomstperspectief minder zeker.

Om een scherper beeld te krijgen van hoe het nu eigenlijk gesteld is met de categorie laagopgeleide werknemers op de arbeidsmarkt is het noodzakelijk het perspectief enigszins te kantelen en niet, zoals het SCP voornamelijk doet, te focussen op het gelijkblijvende of dalende aandeel van deze arbeidsmarktcategorie. Dit laatste wekt bovendien de indruk dat het probleem eerder kleiner dan groter wordt. Kanteling van perspectief houdt in de positie van laagopgeleiden allereerst te bezien in vergelijking met de veranderende positie van middelbaar- en hoogopgeleiden op de arbeidsmarkt. En daarnaast is het nodig om minder naar het afgelopen decennium en meer naar het komende decennium te kijken.

De relatief weinige gegevens daarover in het rapport stemmen niet gerust. Zo blijkt de afstand op de arbeidsmarkt tussen laagopgeleiden en

hoogopgeleiden op de arbeidsmarkt in het afgelopen decennium te zijn toegenomen. Daardoor neemt niet alleen de polarisatie op de arbeidsmarkt toe, maar wordt het ook moeilijker voor laagopgeleiden om door te stromen naar hogere segmenten op de arbeidsmarkt.

Handhaven

Per saldo hebben de laagopgeleiden hun positie op de arbeidsmarkt in het afgelopen decennium kunnen handhaven in een overwegend krappe arbeidsmarkt. Daar staat tegenover dat de hoogopgeleiden hun positie in vergelijkbare arbeidsmarktomstandigheden hebben kunnen verbeteren. De vraag naar hoogopgeleiden is in het afgelopen decennium sterk toegenomen en daardoor konden zij meer eisen stellen in de sfeer van beloning, arbeidsvoorwaarden en niet in het minst ook aan de kwaliteit van de arbeid dan laagopgeleiden. Hoogopgeleiden kunnen daarom als winnaars

van het afgelopen decennium op de arbeidsmarkt gelden en laagopgeleiden als verliezers.

Dat laatste geldt te meer omdat de min of meer gelijk gebleven positie van laagopgeleiden voornamelijk kan worden toegerekend aan vrouwen en niet zozeer aan mannen. Vrouwen zijn meer gaan participeren op de arbeidsmarkt; hoofdzakelijk in dienstverlenende beroepen, zoals winkelpersoneel, in de horeca en in de zorg.

Met name hoogopgeleiden hebben geprofiteerd van de economische groei

De mannen in deze categorie zijn traditioneel veel meer werkzaam in de industrie, en die sector verplaatst dit werk voor een deel naar goedkopere lagelonenlanden. Alleen de transportsector vertoonde in het afgelopen decennium een groei van het aantal laagopgeleide banen.

Kijken we naar de toekomst, dan neemt het gevoel van ongerustheid ten aanzien van laagopgeleiden op de arbeidsmarkt alleen maar verder toe. Dat komt voor een deel door de huidige recessie. Met name in de industrie gaan als gevolg daarvan veel banen verloren en het is allerminst zeker dat deze weer terug komen na

afloop van de recessie. Daarnaast is er de verwachting dat de zorgsector een belangrijk leverancier blijft van banen voor laagopgeleiden. Als gevolg van de vergrijzing en de toename van het aantal chronisch zieken zal de vraag naar arbeid in de zorgsector in de toekomst in theorie sterk gaan toenemen. Daar staat echter tegenover dat er tot 2015 minimaal 20 procent moet worden bezuinigd op collectieve zorguitgaven, bijvoorbeeld door een forse verhoging van eigen risico's en een versmalling van verzekerde pakketten. Daardoor zal de verwachte stijging van de vraag naar arbeid in de zorg zonder twijfel worden afgeremd. Per saldo zal de werkloosheid onder laagopgeleiden in de toekomst kunnen gaan toenemen.

Al met al is het beeld ten aanzien van laagopgeleiden op de arbeidsmarkt wat minder rooskleurig.

De categorie laagopgeleiden zit in toenemende mate vast in de onderkant van de arbeidsmarkt en heeft zijn relatieve positie ten opzichte van andere arbeidsmarktcategorieën in het afgelopen decennium niet kunnen verbeteren. Met name hoogopgeleiden hebben geprofiteerd van de economische groei van het voorbije decennium.

Inkrimping

Wat de toekomst betreft, ziet de situatie er voor laagopgeleiden niet hoopgevend uit. Vermoedelijk staat ons niet alleen een verdere inkrimping te wachten van banen voor laagopgeleiden in de landbouw en industrie, maar ook in de dienstverlening. Hun arbeidsmarktpositie zal daardoor verslechteren en de afstand tot hoogopgeleiden op de arbeidsmarkt zal verder toenemen.

Dit brengt risico's met zich mee voor een verdere polarisatie tussen laag- en hoogopgeleiden op de arbeidsmarkt. Het is daarom zaak te streven naar een aanzienlijke verhoging van de dynamiek aan de onderkant van de arbeidsmarkt, waardoor niet alleen de horizontale mobiliteit toeneemt, maar vooral ook de verticale mobiliteit van onder naar boven. De trek in de schoorsteen zal moeten toenemen.

Er zijn verschillende mogelijkheden om de gewenste dynamiek aan te jagen. Scholing is één van de ook nu al veel beproefde instrumenten. Een andere mogelijkheid is de omvang van het aantal banen voor laagopgeleiden op peil te houden - of liever nog te vergroten met behulp van het in stand houden van subsidiegelden, het beperken van regels voor startende ondernemers en een al of niet tijdelijke verlaging van arbeidskosten.

Met name in de industrie gaan als gevolg van de recessie veel banen verloren en het is allerminst zeker dat deze weer terug komen. Foto: ANP

1 Erik de Gier is hoogleraar comparatief arbeidsmarktleid aan de Radboud Universiteit Nijmegen